

1531

BALIKESİRDE
HALK ÂDET ve İNANMALARI

Öğretmen
KEMAL ÖZER

Bölüm : I

3 üncü Basım

BURSA : 1946

ANT Basımevi

U

BALIKESİRDE
HALK ÂDET ve İNANLARI

KEMAL ÖZER
Öğretmen

Bölüm : I

3 üncü Basım

BURSA : 1946

ANT Basımevi

Ö N S Ö Z . .

Balıkesir'in (Halk Âdet ve İnanlarına) ait genişletilen Bu mevzular 4 Bölüm olacaktır. Bu kitap, 1 inci bölümü meydana getiriyor. Diğer bölümler sırasile çıkarılacaktır. Her 4 bölümde genişletilen mevzuların eksikliğini biliyorum. Fakat daha fazla uğraşmağa ve bu vadede daha geniş bilgiler toplamağa zamanım müsait değildir. Maksadım Balıkesir'in nurlu gençlerine (Folklor) sahasında geniş bir çığır açmaktır. Bunu görürsem ne mutlu bana..

Öğretmen KEMAL ÖZER

Doğum ve çocuğa ait âdetler

Balıkesir ve civar köylerde umumiyetle çocuğu olmıyan kadınların baş vurdukları çareler, itikat ettikleri şeylerle âdetler çok tuhaf ve gariptir. Bunlar hemen her ailede hükümünü sürer ve bu gibi dinî ve efsanevî şeylerden yardım beklenir.

Çocuğu olmıyan kadınlar için mesele çok mühimdir. O, ev mütemadî telâş içindedir. Erkek, çocuk ister. Kadın da evlendiğinin veyahut kendi tabirlerince (mürüvvetinin) iyiliklerini görmek ister. Hele kadınla annesi, akrabası bu işten daha ziyade üzülrler. Birçok akidelin tesirlerine kapılarak çocuk olması için birçok çarelere baş vururlar.

Çocuğu olmıyan kadın veyahut annesi sağlık verdikleri bir kadın vasıtasile kırlarda taşlar arasında gezen kertenkele denilen faydalı bir hayvanı tuttururlar. Bunu öldürdükten sonra baharatla karıştırıp döğerler. Elde edilen hamur çocuk istiyen kadının beline sarılır (çıkın halinde). Bundan sonra, kadının beline ayrıca (çömlek, boş şişe) vurulur. Daha sonra da rakı yakısı tutulur.

Bütün bunlar kâfi gelmezse hocalardan muska alınır. (Bilhassa aybaşı âdetini iyi görmek için) daha olmazsa, artık dedelere, ermişlere !? baş vururlar.

Balıkesir civarında “Çırpılı dede,” Çitnahur köyündeki «Deve dede» birer ziyaretgâhtır.

Bunların ziyaretleri haylıca gariptir.

(Çırpılı dede) nin ziyaret vaziyeti şöyledir : Ziyaretçiler, Dedenin kabrinin kenarına geldikleri zaman ellerindeki süpürgelerle mezarın iç kısmını süpürmeğe başlarlar. O esnada herhangi bir hayvan (karınca, böcek) ve saire çıkarsa bunları derhal bir kutu veyahut küçük bir torba içine atarlar. Evlerine döndükleri zaman besmelelerle bu zavallı hayvancıkları çocuğu olmıyan kadına afiyetle, şifa için yuttururlar ve adak adarlar. Çocuk olursa adak mutlak yerine getirilir.

«Çırpılı dede» ye ziyaretçiler bazan salıncak da kurarlar. Bu salıncak kendi kendine sallanırsa çocuk olacağına işarettir. Sallanmazsa fenadır. Yani çocuk olmıyacaktır. Böyle itikat edilir.

(Deve dede) de hemen aynı ve fakat biraz başka salıncak tuhaflığı vardır. Oraya gidildiği zaman yerden gûya deveye benzer taşlar toplanır. Salıncağa konur. Eğer salıncak sallanırsa (dede) çocuk olacağını müjdeyor demektir ! Ozaman sevince diyecek yoktur. Aksi takdirde çocuk olmıyacaktır. Merak, üzüntü bütün kuvvetile devam eder. Çocuğu olmıyan kadınların en son baş vurdukları çare; kaplıcalara gitmektir. Bu işde de türlü türlü tefe’üllerle doludur.

Bazı kadınlar çok çocuk doğurur, bu mesele bilhas- sa fakir, çok çocuk istemiyen aileler için çok üzüntülü bir şeydir. Binaenaleyh bunun önüne geçmek lâzımdır. Eski kötü itikatlara göre doktorlara gitmek birçok paraları (zebil-sebil) etmek demektir. Kocakarı ilâçları bu işi kökünden halleder ! Eskiden ve dedelerden görülen âdetler bu işde de en büyük devadır ? Hem bu âdetler

onlar için büyük bir şifa kaynağıdır ? Bu yüzden bir çok biçare kadınların hayatları tehlikeye bile düşer. Çocuk düşürmek için kullanılan ilâçlar çok fena ve tehlikelidir. Lâkin âdetin yerine gelmesi ve ondan şifa bulması keyfiyeti de onlarca okadar müqimdir.

Bu ilâçların bazılrının terkibatını bizzat kadınlardan dinledim :

“Türlü türlü baharlar, kimyevî bazı maddeler,, hamur haline getirilir. Bir iki gün ayazda (soğuk bir yerde) tutulur. Tekrar yumuşatılır. Okunur, üflenir. Küçük birer çıkın halinde rahme konur. İlâçları herkes yapamaz. Mutlaka erbabı aranır, Çünkü ayıptır, günahtır ?! Kadın sırrıdır. Netice bittabi menfaate dokunur. Herkes duyar, ilâcın kıymeti de kalmaz. Kullanılan ilâçların itikada göre çok faydaları varmış..

Çocuğun yolunu kapar ve çocuk da korkudan çıkıp gelememiş...

Esas itibarile uzviyeti harap eden bu ilâçlar rahmi felce uğratar. Yollar da, izler de kapanır. Ve netice itibarile de birçok kadınlar kullandıkları ilâçların tesirile akim kalırlar.

Artık ilâç yapan kadın bu işde muvaffak olmuş sayılır. Aksi iddia edilirse perilerin, «kırkların» hışmına uğratarılır. Telkin çok kuvvetlidir.

Doğacak çocuğun kız veya erkek olacağına dair yorumlar

Mevcut kaidelere göre :

Yüklü bir kadının karnı sivri olursa oğlan, arka (budları) büyük olursa kız olacaktır, denir. Yüklü bir

kadının canı ekşi isterse kız, acı ve tuzlu isterse oğlan olacağına delâlet edermiş...

Kadının yüzünde kara lekeler bulunursa «kara leke düşerse» oğlan çocuğu, ince ince ve sarı lekeler görülürse kız çocuğu doğacaktır denir.

Bilhassa yüklü bir kadının doğurmasına iki ay kalarak ağzının içine leke düşürmüş. Yani dili dolaşır ve ağırlaşmıştır.

Umumiyetle itikat edildiğine göre : Oğlan çocuğu karnın sağ tarafında, kız ise sol tarafında bulunurmuş !

Oğlan çocuğu üç ay on günde, kız ise dört ay on günde canlanırmış diye yorulur.

Doğumdan evvelki zamanlarda Bazı garip âdet ve itikatlar

Yüklü bir kadının sancısını başka bir kimsenin duyması çok günahmış. İşitilirse çocuk geç doğarmış. İşitildiği takdirde duyanların günahları bağışlanıncaya kadar çocuk doğmazmış, ancak bundan sonra doğarmış. İtikada göre :

Doğumu kolaylaştırmak için belli kimseler tarafından yüklü kadın okunur, üflenir, kırlarda bulunan ve «Mer-yem ana eli» denilen bir nevi çiçek toplanır, temiz bir kabın içine konur. Kabın içine biraz da su atılır. Epey bir zaman suda duran çiçek açılır. Artık bu su şifalı bir sudur. Hastaya sancı geldikçe ve doğuracağı zamana kadar içirilir. Sudaki çiçek tamamiye açılırsa kadın da doğurur. Bundan başka yüklü bir kadını çarşafta sallamak, gezdirmek, koltuklarından tutarak silkmek hem doğumu kolaylaştırır ve hem de sevap sayılır.

Yüklü bir kadının ölü yüzüne bakması, ölünün suyundan atlaması günah sayılır. Cinler, periler çarparmış. Doğacak çocuğun benzi sarı olur, ağlarken de morarır;

Doğum ve Löhusalık

Çocuk doğduktan sonra kadına (löhusa) adı verilir. Löhusa olan bir kadın birçok bakımlara muhtaçtır.

Doğumu işiden hısım, akraba, dostlar (kadınlar) ilk defa löhusaya «gözüydina» giderler. Mevsim kış ise gelenlere tarçın, şekerden ibaret ve «löhusa şerbeti» denilen kaynamış bir şerbet verilir. Mevsim yaz ise renkli bir şurup verilir.

Doğumun ikinci günü löhusa evine hısım ve akraba ve dostlar yemek götürür. Bu âdet löhusa evini sevin dirmek içindir.

Üçüncü günü löhusa evine yabancı hiçbir kimse gitmez. Yalnız münasip kimseler çağırılır. O gün bazı yerlerde löhusanın gelinlik «cihaz - çehiz» inin serilmesi âdettir.

Löhusa kadın müddetini bitirinceye kadar bazı bakımlara muhtaçtır demiştik. Bunun tatbiki mevcut âdet ve itikatların yerine getirilmesi çok lâzımdır. Meselâ :

Löhusanın bulunduğu mahalde, komşularda bir ölüm çıkarsa, ölü evine giden herhangi bir kadın oradan çıktuktan sonra, başka bir eve gitmeyince, uğramayınca löhusanın evine gidemez. Giderse, löhusaya görünürse löhusanın ya kendisi, yahut çocuğu hastalanırmış.

Yine komşularda herhangi bir gelin varsa löhusa ile gelin 40 gün birbirlerini göremezler. G.örmemesi lâzımdır. Aksi takdirde gelin, löhusa, yahut çocukları mutlaka hastalanırmış diye itikat edilir.

Umumiyetle löhusalar doğumdan 40 gün sonra hamama giderler. Bu hamama hısım ve akraba çağırılır. Hamamda löhusayı «ebe, tellâk, ustalar» toplanarak yıkarlar. Güzelce ve peştemalla evvelâ başını, sonra d

bütün vücudünü ovarlar. Hamamdan çıkarken bütün vücudüne «löhüsa alâtı» denilen baharatla masaj yaparlar.

Löhüsa hamamdan çıkarken kurnadaki sıcak sudan kana kana içer. Bu suyun içinde de türlü türlü baharat vardır.

Sonra löhüsa dışarıya çıkar, giyinir, evine gider. Mevsim kış ise tandırlı döşeğe, değilse tandırsız yatağa yatar. Elbise değiştirir, istirahat eder.

Löhüsa kadın löhusalığı müddetince «sakız, karanfil» denilen maddenin suda kaynatılmasile elde edilen süzölmüş bir suyu içer. Bu su renkli bir tülle örtölmüş sürahide saklanır. Löhüsa bu sudan her yemek ardından ve yahut arada sırada birer fincan içer. Başka su içmek iyi değildir, dokunur. İtikada göre löhüsanın karnı yaralı, berelidir. Sakız ve karanfil birer şifa kaynağıdır l?

Balıkesir ve havalisinde umumiyetle löhüsaya, doğuma hediye götürmek âdetidir. Herkes vaktine, haline göre; elbise, şeker, para, altın vesaire hediyelerle doğum evine gider.

Löhusalık ve ilk meme

Çocuk doğduktan sonra üç ezan sesi duyulmayınca meme verilmez. Löhüsanın başındaki ihtiyar kadınlar kur'andan bazı parçalar okurlar ve her sayfa başında parmaklarını şekere batırarak bunu çocuğun ağzına sürerler. Sebebi ise : Çocuk terbiyeli ve sevimli olsun imiş.

Bundan sonra soğan kırılır. Löhüsanın arka tarafına atılır ve üç kere besmele çekilir ve ilk meme verilir.

Löhüsa; evinde, üçüncü günü yıkanır. Löhüsanın sütü üçüncü günü gelir. Fazla gelirse süt sağılır. Ve bu süt «soğan,, sarmısak kabuğu, bir çivi, bir parça kemik, çörek otu ile beraber incir ağacı dibine dökölür ve gömölür. Cömölmezse şeytan karışmış. Bu ise löhüsa için çok fenamış.

Löhusa kadının, löhusabulunduğu müddetçe ayağı ucuna emzikli diğer bir kadın gelip çocuğunu emziremez. Emzirirse, löhusanın sütü kesilir, diye itikatedilir.

Löhusaya «Allaha ısmarladık» diyen bir kadına löhusa «güle güle» yahut «ugurlar olsun» diyemez. Caiz değildir. Çünkü sütü kesilirmiş. Bazan löhusanın arkası ve kolları üşürse memesi şişer. Buna kadınlar arasında «memeye kıl durmuş» denir. Çaresi löhusayı arka üstü yatırıp memesini yavaş yavaş oğmak, saçını suya ve memenin üstüne taramaktır. Taranırsa memenin şişkinliği inermiş diye itikat edilir.

Bazı zamanlarda löhusanın sütü kesilirse: Evvelâ (siyahlamak - sıvazlamak) tabir edilen iş yapılır. Bundan üç gün sonra kurşun dökülür. Nusha alınır. Daha olmazsa böğrölce kaynatılır ve torba içine konulur. Hamamda löhusanın arkasına sıcak sıcak konur. Hamamdan dönüştü yine arkasına, fırından taze çıkmış ekmek koymak ta âdet ve itikattir.

Bazan löhusanın sütünü kasten kestirmek için düşmanlık yaparlar. Bu düşmanlığı yapmak isteyen bir kadın, löhusanın memesine koyduğu «bezler» den birisini çalar. Çöplüğe, pisliğe atar ve bittabi? işe şeytan karıştığı için süt de kesilirmiş. Buna meydan vermemek için alınacak yegâne tedbir, löhusanın sütlü «bezlerini», gömleğini iyi saklamakla beraber, bunları yıkadıktan sonra suyunu temiz bir çeşme ahırına dökmek icap edermiş!

Löhusanın sütü kesilirse, gelmezse hemen her yerde olduğu gibi Balıkesirde de sütnine tutmak âdet olmuştur. Bu hususta alınacak sütninede aranılacak bazı vasıflar vardır.

Sütnine olacak kadının soyu, sopu, sülâlesi çok temiz olacaktır. Aksi evsafı haiz olanlar çocuğun istikbale müessir olurlar. Çocuk ileride fena bir insan olur.

Sütninenin kötü huylarını alır. Çocuk «süte çekti» der.

Sütnineler, annelerin yerini tutarlar ve çocuğu memeden kesinceye kadar emzirirler. Müddet bitince kendisine para ve birçok hediyeler verilir. Sütnine ölünceye kadar çocuğun ailesi tarafından himaye görür.

Al basması

«Al basması» demek, löhusayı yalnız bırakmaktan mütevellit ve löhusanın çarpılması ve uğraması demektir. Balıkesirde mevcut itikada göre:

Bir löhusa yalnız kalır ve biraz da uyursa «canı geçerse» mutlaka uğramaca olur; şeytan çarpar, şeytan korkutmuş. Bunun için löhusalar 40 gün ve katiyen gece gündüz evde, odasında yalnız bırakılmaz. Yanında herhalde bir kimse bulunması lâzımdır. Hatta bir çocuk bulunsa kâfidir.

Löhusalar 40 gün sıcak su, bulaşık suyu gibi suları hiçbir yere dökmezler, bu suların üstünden atıyamazlar. Dökerlerse, atarlarsa şeytan çarpar, uğramaca olurlar, al basar.

Al bağlama

Çocuk doğduktan sonra löhusaya, çocuğuna 40 gün umumiyetle ve al renkte bir kordelê ve yahut bez bağlanır. Sebebi ise çocuğu nazardan saklamak, göze gelmemesini temin etmek içinmiş.

Çocuğun yüzüne 40 gün ve sarı renkte bir bez örtülürse o çocuğun benzi sararmazmış diye itikat edilir.

İki löhusa 40 gün içinde karşılaşılırsa çocuklarını 40 basar diye yorulur. Netice itibarile bu karşılaşmadan dolayı çocuklar hastalanır ve ölünceye kadar hasta büyürlermiş.

Şayet karşılaşılırsa şu tedbirler alınır:

Hemen iki taraf birbirleriyle para ve yahut yerden

qirer taş alıp değışirler. Taşlar arkalara atılır. Bundan sonra artık löhusalara zarar gelmezmiş.

Kundak çocuğı

Löhusanın yeni doğan çocuğı "kundak,, tabir edilen bir sürü bezlerden ibaret örtülerle - başı hariç kalmak üzere - sarılır ki buna (kundaktaki çocuk) denir.

Çocuk ilk zamanlarda daima annesinin yanında - yataktaki - yatar. Yüzüne kırmızı renkte ipekli ve yahut başka bir kumaştan örtü örtülür. Çocuğı bu vaziyette çok iyi bakılır. Zaman zaman ağılayan, bağırarak yavru evdekilerin merhamet ve dikkat nazarlarını celbeder. Kundak çocuğunun katiyen yalnız bırakılması doğrudur değildir. Bırakılırsa «değıştirme» olur. Yani başı büyür, kendi büyümeyi diye itikat edilir.

Mevcut itikatlara göre çocuğı «nazar» denilen «âfet»ten korumak lâzımdır. "Nazar ermesi,, çok mühim bir iştir. "Allah nazardan saklasın,, (çocuk çatlar, çarpılır) sözleri birer itikat mahsulüdür.

Bunun için yeni doğan çocuğun sağ omuzu üstüne (kundak üstüne) mavi boncuk, altın, kurt diğı, bir nevi deniz hayvanatının kabuğundan yapılmış bir nazarlık takılır. Bunu taşıyan çocuğı katiyen (nazar - göz) değmez diye itikat edilir.

Bundan başka nushacıların yazdığı nushalar da haylice müessirdir. Su'reti mahsusada yapılmış mezkûr nushalar çocuğun takkesinin içine, yahut göğsüne asılır ve bunun manevî tesirile çocuğı nazar değmez diye inanılır.

Kundak çocuğunu gören herkes "maşallah,, demek mecburiyetindedir. Demezse çocuğun ailesi onlara haklı olarak darılırlar. (Ani ani maşallah) desene diye çekişirler.

Bazan çocuğun kundakta iken herhangi bir uzvu acırsaçocuk ağlamağı başlar. Bu feryat karşısında telâş

başlar ve çocuğa nazar değdi denir. Çocuğun annesi ve ninesi orada hazır bulunan kadınlara: Fatma hanım bugün çocuğa çok baktıydı, çok sevdiydi, maşallah demedi, işte çocuğa nazar değdi. Okuyalım, üfliyelim, gibi söz söyler ve acınırlar.

Balıkesirde geç yürüyen, yahut vaktinde yürümiyen çocuklar için bazı yormalar tesirile tedbirler alınır.

Bu gibi çocukları Balıkesir civarında «Ayak dedesi» denilen bir dedeye götürürler. Ve orada çocuğa yürütme tecrübesi yaptırarak dededen yardım isterler. Bu iş birkaç gün devam eder. Bundan başka böyle çocukları bir cuma günü [salât, selâm] verme vaktinde [salâya sallarlar] yani çocuğun yürümesi için, kollarından tutarak salıncak gibi sallarlar. Bütün bunlar çocuğun yürümesini kolaylaştırmak içindir, böyle yorulur.

İlk defa yürümeğe başlıyan çocağa yapılan tedbirler:

Çarşıdan başka başka cinslerde yemiş alınır. Mahallenin küçük çocukları çağırılır. Bu yemişler çocuğun başından serpmek suretile atılır. Ve davetli çocuklar bu yemişleri kapışmağa başlarlar. Bu manzara hakikaten çok gülünç ve gariptir.

Nihayet çocuk yürümeğe başladığı zaman düşer. Yıkılırsa, itikada göre büyükçe bir hamurdan simit yapılır. Ve bu simit çocuğun başından geçirilir. Simit çocuğun ayağına indiği vakit parçalanır. Ve bu bölümler mahalledeki çocuklara dağıtılır. Bütün bu yormalarla çocuğun iyi yürüyeceğine inanılır.

Geç konuşan çocuklar için de ayrıca inanmalar ve âdetler vardır:

Bu gibi çocukların dillerinin altlarını pitik tabir edilen uzuvlarını kestirmek suretile konuşturmaya muvaffak olnuur diye yorulur. Gûya [pitik] kesilirse cinler, şey-

tanlar dağılırmış. Onlar orada bulunduğu müddetçe çocuğu konuşturmaktan menederlermiş?!

Bundan başka, çocuğu konuşturmak için, nusha almak, okumak, üflemek, başından su dökmek, tesbihten geçirmek gibi âdat ve yormalar da vardır.

Çocuk ilk dişini çıkardığı zaman «maşallah» lar başlar. Mevcut itikatlara göre diş çıkarmağa başlayan çocuklar için bir miktar bulgur kaynatılır. Bulgurun başında epeyoe kimseler bulunur. Bu esnada okumalar, üflemeler vesaire hep çocuk içindir. Bu merasim haylice gariptir. Nihayet kaynıyan bulgur çatladığı vakit bir torbaya konur. Ve zaman zaman kuşlara verilir. Kuşlar sevindirilir. Ve bu suretle çocuğun dişleri de kolayca çıkar diye inanılır.

Çocuk hamamı, beşik düğünü

Çocuk doğduğunun üçüncü günü merasim yapılır. Bu merasimde hısım, akraba, komşular toplanır. Ayrıca tefçi, dünbelekçi de tutulur ve âdeti bir düğün vaziyeti alınır. (Ahenk) devam eder. Sevince diyecek yoktur. Bu esnada davetlilere şekerli peksimet ve yahut başka bir şey sunulur. Ondan sonra da yemekler yenir. Nihayet çocuk okunarak, üflenerek maşallahlarla hazırlanmış beşiğe konur. Bu işlerden sonra, davetliler getirdikleri muhtelif hediyeleri löhüsanın başı ucuna bırakırlar. Ve bir müddet sonra da evlerine dönerler.

Çocuk kır günlük olduğu zaman içine su doldurulmuş bir leğene münasip bir altın konur. Çocuk merasimle ve bu su ile yıkanır. Buna, çocuğun «kırk hamamı» denir. Aynı şekilde löhüsa kadın için de «kırk hamamı» yapılır. Ya evde, yahut hamamda yapılırsa da löhüsa yıkandıktan sonra yukarıda söylediğimiz gibi içinde al-

tın bulunan leğendeki sudan kırk defa alınarak l h usanın başından d k l r. Ve en sonra bu sudan löhusa    yudum içer. Artık iş biter. Löhusa ‐kırklanmıştır‐ denir. Löhusanın adağı varsa mevlit okutur. Yemek yedirir ve bundan sonra da serbestçe çocuğunu alarak evinden çıkar ve gezebilir.

Ad koyma

Çocuğa ad verme işi de merasime t bidir. Bunun için daha evvelden, ana, baba, hısım, akraba tarafından muhtelif adlar üzerinde konuşulur. Kimisi, dedesinin ismini; kimisi, başka hısım akraba isimlerini ve yahut başka adları beğenir. Konacak ad belli olduktan sonra, ad konacağı gün çocuğun yüzüne bir havlu ve yahut mendil ve yahut  evre tabir edilen işlemeli bir bez  r t l r.

 ocuk hısım ve akrabalarından münasip hir erkeğin kucağına verilir. Bu erkek çocuğun kulağına hafifçe ve    defa ezan okur. Ve belli olan adı koyar. Bundan sonra çocuğun yüzündeki bezi alır. Ve merasim de nihayet bulur. Merasim nihayetinde davetliler getirdikleri muhtelif hediyeleri bırakıp giderler.

Çift ad verme

Bu âdet  acuğun göbeği kesildiği vakit tatbik edilir. İlk konan isim göbek adıdır. Çocuğun ebe tarafından göbeği kesildiği zaman erkekse Hasan, Hüseyin... kız ise Ayşe, Fatma.. gibi isimler konur.  ocuk bazan göbek adile anılır. Bazan da diğer adile söylenir. Bunda kat'i bir şey yoktur.

Yukarıda ebeden bahsetmiştik. Ebelerin doğumdan evvel ve doğumdan sonra löhusa evinden faydalanmalarıda

ehemmiyetlidir. Ebeler o zamanlar için çok mühim rol oynarlar ve birçok bahşişler de alırlar, Hattâ çocuğun büyüdükten sonra bile sütnineler derecesinde löhusa evinden istifadeler temin eden ebeler pek çoktur.

Ad Değiştirme Sebepleri

Mevcut yormalara ve inanmalara göre: bir çocuğa ad verildikten sonra; çocuk herhangi bir sebepten dolayı sık sık hastalanırsa çocuğun [adı ağır geldi bu adı değiştirmek lâzımdır denir. Ve bu tesirle çocuğun adı değiştirilir. Adı değiştiren kimseye mendil, çevre, peşkir ve saire gibi şeyler armağan edilir.

Çocukların Türlü Hareketlerinden

Mana Çıkarma

Balıkesirde aileler arasında çocukların bazı hareket ve oyunlarından birçok manalar çıkarılır ve bunlar hakkında bazı yormalar yapılır.

Bir çocuk sağ tarafına yatar ve sağ tarafından kalkarsa o çocuk uğurlu sayılır.

Çocuk ellerini, ayaklarının arasına alır da yatarsa uğursuz olur diye yorulur.

Bir çocuk eğilerek arkasına bakarsa, o eve misafir geleceğine işarettir denilir.

Çocuk iki elini döndürerek iplik veya bir tel sarar vaziyeti alır ve bunu birkaç defa da tekrar ederse o evden uzak bir yere yolcu gideceğine hamledilir.

Yeni doğan bir çocuk yıkanırken suyun içine bir ördek yumurtası atılırsa o çocuk suyu çok severmiş diye yorulur.

Sabahleyin çok erkenden namaz vaktinde kalkan çocuklar evlerine bereket getirir denir.

Yeni doğan bir çocuğa annesi daima bir tarafından meme verirse başı ve yanağı eğri ve asık olur diye inanılır

Çocuğun altına konan abdes bezleri çok ve kalın olursa bacaklarının çarpık ve yamık olacağına inanılır.

Çocuk beşikte iken baba, baba diye söylenirse ve babası da gurbette ise ya babasından haber geleceğine ve yahut babasının evine döneceğine delâlet edermiş.

Çocuğun İlk Mektebe Gidişi

Çocuğun mektep zamanı geldiği vakit ana ve babası tarafından hısım akrabaya bu iş için merasim yapılacağını ve binaenaleyh çocuklarının «mürüvvetlerini» görecekları yayılır. Her iki tarafta hazırlıklar başlar, Bu iş çocuğun kız ve erkek olduğuna göre değişir, Yeni mektebe gidecek çocuk erkek ise elbisesinin uygun yerlerine müteaddit altınlar, inciler, ve saire takılır. Kız ise aynı biçimde süslenir. Artık çocuk evinde büyük bir kalabalık içinde bekler. Bu esnada daha evvelden haber verilmiş mahalle çocukları eve gelirler. İlâhiler başlar. Anne, kız kardeş hısım ve akraba (mürüvvet) gördükleri için kalbleri heyecan içindedir. Hattâ bunların içinde ağlıyanlar da olur. Nihayet evdeki hazırlıklar biter bitmez mektebe gidecek süslenmiş çocuk mahalle çocuklarının ilâhileri arasında ve evdeki kalabalıkla mektebe yollanır. Mektepte bekliyen «hoca efendi» çocuğu ve bu kalabalığı karşılar. Çocuk hoca efendinin elini öper ve belli olan yerine oturur. Bu sırada gerek çocuk ve gerekse hısım, akrabası tarafından hoca efendiye o zamana göre yirmi para kırk para ve yahut başka hediyeler.

bahşişler verilir. Hoca efendi bunları sevinçle kabul eder. Bu merasim esnasında:

Çocuğun ana ve babası (mürüvvetini) gördükleri çocuklarına medil, çevre, çorap gibi münasip hediyeler verdikleri gibi ayrıca babası da evvelce bir zenbil içinde getirdiği muhtelif cinslerdeki meyvaları, yemişleri mektepte bulunan diğer çocuklara dağıtır ve onları sevindirir, Artık çocuk da mektebe başlamış olur.

Dil Burma

Çocuk dört yaşına girdiği zaman mektebe götürülür. Ve alıştırılır.

Bu suretle mektebe başlıyan çocuk evvelâ “elif,, cüzünden ders alır ve istidadına göre derslerini takip ederek “Amme,, cüzüne ve bu cüzün (Zatülbürç) suresine gelir ve çocuk burada güçlük çekerse o zamanın tabirince dili dönmezse yani okuyamazsa çocuğun ailesi tarafından mektebin hocasına dili burdurulur. Bunda âdet şöyledir:

Kararlaştırılan bir cumartesi gün mektebin hocasına haftalık ve belli olan parasile ayrıca hediyelek birkaç okka boyalı şeker götürülür. (Hoca efendi) bu şekerden çocuğu avutmak ve sevindirmek için bir avuç kadarını kendisine verir. Elindeki bir mendille dilini hafifçe buker. Artık çocuk okuyacak demektir.

Bu suretle (Amme) cüzüne devam eden çocuk okuyabilirse bu cüz bitince (Tebareke) cüzüne çıkar. Bunu da bitirince (Kadseme, Vezzariyatü) cüzlerini okur. Burada her cüz bitiminde hocaya ufak tefek hediyeler vermek âdettir. Nihayet (Kur'anıkerim) e başlanır. Kur'anı baştan sonuna kadar okuyup bitiren çocuk (hatim) ettirilmiş olur ki bu ilk (hatim) de merasimle dua yapılır.

Merasime hatim ettiren çocuğun ailesi mektep hocasını ve mektebin kalfalarını (hocanın yardımcıları) nı, hısım, akrabalarını evine çağırır. Duası yapılacak çocuğa en iyi elbisesi giydirilir. Çocuk kız ise başına hotoz denilen bir nevi başlık, saçına renkli tel konur. Erkekse fesi elmaslarla, iğnelerle süslenir.

Hazırlık bittikten sonra mevlit [okunur ve hatim duası yapılır. Bundan sonra çocuk hocasının elini öperek hediyesini verir. Diğer davetlilerin de ellerini öper. Çocuğun arkasında duran birisi davetlilerin getirdikleri hediyeleri toplar: Bunu müteakip ailenin vaktü haline göre davetlilere ya şeker dağıtılır ve yahut da yemek yedirilir ve bu suretle hatim duasına nihayet verilir.

Hafızlık ve buna dair âdetler ve inanmalar

Balıkesirde çocuğun mektebe gidişile ilişik bir de hafızlık denilen başlıbaşına bir vaziyet vardır ki buna dair olan adetler ve inanmalar şöyledir:

Hafızlık

Hafızlık demek Kur-anı baştan aşağıya kadar ezberlemek demektir. Ezberleyene hafız denir,

Körpe dimağların sevap kazanmak için giriştikleri bu iş çok zordur.

Hafız olmak için ilk önce Kur'anı yüzünden çok düzgün olarak okumak ve birkaç defa hatmetmiş bulunmak lâzımdır. Çocuklarının hafız olmasını istiyen herhangi ana veya baba evvelemerde mektep hocasının fikirlerini sorar-

lar. Hoca çocukta kabiliyet görürse buna razı olur. Bu suretle çocuk Kur'anı ezberlemeğe başlar. Hıfız işi için çocuğa ana veya babası, mektep hocası veyahut bunu yapacak başka bir hoca ile pazarlığa girer. Ve hıfza başladıktan sonra. hıfız bitince-iki taraf vakit ve haller göz önüne koyarak -verilecek, alınacak, «beşibirlik -beş bir yerde», yarımlik altın, bir takım iç çamaşırları, elbise, selik kumaş, (yemeni) ayak terliği vesaire hakkında uzun uzadıya görüşür.

Uzlaşıldığı takdirde, çocuk «mushafı» Kur'anı alır ve muntazaman hocaya devam ederek hıfza başlar. Bu arada hoca çocuğun zihninin açık olması için, kendisine nöbet şekeri, kuru üzüm yemesini tavsiye eder.

Bazı hocalar da Kur'anı ezberletirken çocuğun sallanmasını ve dinlerkende gözlerini kapayarak okumasını söyler. İnanılışa göre; çocuk bu suretle Kur'anı daha çabuk ezberler ve şaşırmadan okur.

Kur'an ezberleme işi

Kur'anı ezberlemeğe birinci cüzün son sayfasından başlanır. Bundan sonra sıra ile her cüzün son sayfaları ezberlenir. Bundan sonra sıra ile her cüzün son sayfaları ezberlenir. Sonra çocuk bir yaprağa çıkarılır. Yanı sıra 30 cüzden ibaret olan Kur'anın her cüzünün son sayfaları bellendir, ezberlenir.

Hocanın verdiği her ders ezberlendiği zaman hoca tarafından dinlenilir. Bu esnada çocuk yanlış okursa bu yerlere «mum» balmumu konur, Kur'anın o sayfalarına yapıştırılır. Bilâhare çocuk evinde kendi kendine çalışırken mumlu yerleri tekrar ve böylece Kur'anı hâfızasının kuvvetine göre bir, bir buçuk senede bütün cüzlerini ezberlemiş ve bitirmiş olur.

Bundan sonra, hocaya «cüz baklavası» denilen bir tepsi baklava ile para götürmek âdettir.

Artık hoca hıfzın daha ziyade kökleşmesi için çocuğa bir cüzden birkaç hatim indirtir. Sonra, bunu, iki üç, dört, beş cüze çıkarır ve böylece cüzlerden hatim sürer. bu deneme de bittikten sonra, hocaya çocuğun tamamen hıfzını yaptığı kanaati gelir ve ailesine «hıfzın» dinletileceğini haber verir.

Artık, çocuklarının hafızlığı dinletileceği için o evde sevince diyecek yoktur. Bundan dolayı da düğün yapılmak âdettir. Hazırlık başlar.

Hafız olurken ve olduktan sonra

Bir hafta evvel düğün okuyucu «düğünü haber verici» bir kadın eline iki mum alarak bir camiye götürür ve orada iki rek'at namaz kılar ve buncan sonra mektep hocasına veyahut çocuğu hafızluğa çalıştıran hocaya gider, çocuğun annesinin selâmını götürür. Ve haftanın pazartesi günü hafız dinlemeğe, salı günü hamama çarşamba günü «çorba yemeğe» perşembe günü düğüne buyurun diyerek bu suretle ilk defa hocayı, sonra komşu ve dostları davet eder.

Pazartesi günü sabah namazından sonra, çocuğu dinliyecek olan hoca eve ve yahut belli olan yere gelir. «Hıfzı dinlenecek çocuk kız ve küçükse hıfzı erkek hoca ve erkekler de dinler,,

Çocuk ezberden ve Kur'anın baş cüzünden başlayarak yüksek sesle bir cüz okur ve kalkar. Bu suretle her cüz arasında beş dakika kadar dinlendikten sonra öğleye kadar mütemadiyen okur.

(Arada sesinin tıkanmasın içine yumurta içer.)

Öğleden sonra,akşam ezanına kadar tekrar okur ve ertesi günü öğle zamanına kadar aynı şekilde okuyarak Kur'anı (kulhüvallahı) suresine getirerek bitirir. Bu müddet zarfında hıfzı dinlemeğe gelenler serbestçe gelip istedikleri müddetçe dinleyip giderler. Bu hususta herhangi bir usul yoktur. Salı günü öğleden sonra, hamama gidilir. Akşamına oynayıp eğlenilir Genç kızlar ellerine kına koyarlar. Buna "mübareke kınası," denir. Perşembe günü sabahtan düğüne çağrılırlar giyinirler, kuşanırlar "hıfzı," dinleme yengesi "kız ise," üzerine hususî yapılmış telli, kılaptanlı elbisesini giydirir. Başıda (hotoz) koyar. Bunun üzerinde elmas iğnelerle bir (nazarlık) vardır. bundan başka boynuna (altın kısdı altın kadar) (bir diziye altın) da takılır.

Perşembe günü sabahleyin evde bu hazırlıklar olurken mektebin bütün talebesi de giyimli ve üçer üçer tabur olarak düğün evine gelirler. En.önce (hıfzı) dinlenen çocuğu alıp yüksek sesle ilâhiler okuyarak camiye giderler. Oraya varıldığı zaman caminin içine yalnız hıfzı dinlenen çocuk girer. Ve "Kulhüvallahiden," aşağı olan sureleri okur. Bitince memleketin Müftü efendisinin el ve dizlerini öper. Müteakıben, dinleyicilere şeker, lokum gül suyu serpilir. Nihayet camiden çıkılır ve artık çocuğa da "Hafız," adı verilir. Bundan sonra dışarıda bekleyen çobuklar hafızı önlerine alarak yine aynı suretle yüksek sesle ilâhiler söyliyerek evine getirirler. Hafız evine girince; ortadaki sevinç ve heyecan, görülecek bir şeydir.

Hafız bu esnada ilk defa ana ve babasının ellerini öper ve armağanlarını alır "Bu sıralarda aileye göre ana ve babanın hafız olan çocuklarına ev, tarla, altın veyahut

başka mal ve mülk gibi şeyler bağışlaması da âdettir.,

Ve itâhi söyliylen çocuklarla, düğün evinde kalabalık hafızın başından gümüş para - son zamanlarda nikel para serperler. İlâhiciler takım takım (Muhammediyeler) dini bir kitaptan parçalar ve Kur'andan «aşır» okurlar ve çocuklara şeker dağıtılır. Bundan sonra hafız hocasının el ve dizlerini öper ve hocaya hazırlanan hediyeler verilir. Ve hafız diğer davetlilerin de ellerini öper. Bu hay huy arasında, hafızın yengesi, hafıza getirilen hediyeleri toplar. Ve bu esnada kalabalık içinde bulunan davetli kadınlardan çocuklarını hafız yapmak isteyenler ve bu işe özenenler, bir bardak su içindeki şınyu hafıza üfletirler, okuturlar, çocuklarına «mübarek olsun, hafızlığa hevesleri gelsin, zihni açılsın diyerek» çirirler.

Delikanlı yetişmiş kız ve erkek

Erkek ve kız çocukları belli olan yaşlara girince ‘bülûğa,, erdi “erginlik,, devresine girdi denir. Bu zamanlarda haleti ruhiyeler değişir. Yüzlerde sivilciler çıkar, Sesler biraz kelinlaşır.

Kızlardaki bu hal ailenin nazarı dikkatini celbeder. Bazı kızlar birdebire boya çeker, irileşir, toplulaşır. Bazılarıda aksine cılızlaşır. Bu takdirde aile çok üzülür. Kıza karşı büyük ihtimamlar başlar. Güzel olan kızların anneleri ve akrabası onu ötede beride zaman zaman överek “benim fıstık kızım, boyluca, posluca kızım, kadın kızım!. Daha bu yıl kız katarına - sırasına - girdi,, derler.

Bu yaştaki kızlarda bazı çılgınlıklar başlar. Bu gibi hallerden bazı kız aileleri hoşlanır, bazıları da memnun olmazlar.

Birincisinde ana ve baba kızlarının bu gibi lâübaliliklerine göz yumarak «aman kızımız (verev) verem olur, bir şey söyleme, içine yine atar, o kızdır» diyerek kızlarına olan düşkünlüklerini izhar ederler.

Genç kızların aralarında iyi ve kötüye yormalar ve afsunlar başlar. Muhtelif fallar açılır. Kızlar gözlerine kestirdikleri ve sevdikleri ve erkeklerin vaziyetlerini anlamak için birçok falcı ve tespihçi kocakarılarına gizli gizli başvururlar. Falcılar bundan çok memnundurlar.

Faydalanmak için türlü yalanlarla, bu gibi kızlara iyi haberler, müjdelar verirler?

Meselâ :

“ A kızım seni kara kaşlı, kara gözlü bir erkek çok seviyor. Seni rüyasında bile görüyor. Lâkin aranızda bir engel var. Bu da sizin elinizdedir. Şimdi söylemem. Sen bu akşam (istihareye) yatacaksın. Ne çıkarsa yarın bana söyleyeceksin,, gibi masallarla zavallı kızları avuturlar.

Bu suretle bu yaştaki kızların yaşayışları hep bu gibi tefe'üller, yormalarla geçer ve nihayet günün birinde evlenerek aile yuvasını kurarlar.

Bir erkek için de aynı vaziyet vardır. Fakat erkekler bu hususlarda daha serbest hareket ederler ve ekseriya (sevmek ve sevilmenin) tesirile bu vaziyetlerini birçok yerlerde açıkça meydana koyarlar.

Bir erkek evlenme çağına geldiği zaman ana ve babasının yüzüne karşı evleneceğini söyleyemez, sıkılır. Buna ya akrabası yeyahut diğer itimat ettiği herhangi birisiyle ailesine açtırır. Esasen aile de gizli gizli oğullarına kız ararlar. Uygun bir kız bulunursa meseleyi çocuklarına münasip bir lisanla açarlar. Ve artık o zaman erkeğe cesaret gelir ve vaziyetine göre alınacak kız hakkında konuşmalar ve bazan da netice itibarile anlaş-

mamazlıklar başlar. Bazı zamanlarda; erkek çok ileriye giderek bu hal ekseriya köylerde görülür evleneceğini ailesine şu garip ve gülünç vaziyetle bildirir; Bir yemek sofrasındaki pilâva kaşık dikmek suretile bu arzusunu açığa vurur. Anne ve baba bunu anladıktan sonra, kız arama işine daha ziyade ehemmiyet verirler. Yukarıda sövlediğimiz gibi buldukları kız kendilerine uygun olur. Fakat oğlan bunu istemiyebilir. Bu takdirde mesele çattallaşır. Oğlan başka bir kızı sevmiş olabilir. Aile de buna razı değildir. Nihayet birçok didinmelerden sonra oğlan kızı kaçıırır. Bu hal ekseriyetle köylerde çok olur. Netice itibarile aile ile çocuk arasında düşmanlığa kadar iş büyür

Çünkü, seven ve sevilen erkek arasında (küfüv) denilen dinî bir şeklin bulunması lâzımdır. Aile bunu şüphesiz ister.

(Küfüv) demek, kız ve erkek içtimaî vaziyetçe (denk) olması demektir. Kaçırılan kız, çok zengin olur, erkek ise fakirdir. Kız böbürlenir, kafa tutar, oğlanı ve ailesini saymaz. Netice itibarile arada geçimsizlik başlar. Binaenaleyh her iki ailenin her türlü yaşayışlarını gözönünde tutmak lâzımdır.

Bilhassa zengin olan kız ailesinin erkek tarafı için (çıplaklar açlar, fakirler) gibi sözlerle dedikodu yapması çekilmez. Bunun neticeleri her iki taraf için çok fenadır.

Bu hal erkek zengin olduğu takdirde de aynı surettedir.

Fakat ne de olsa seven ve sevilen çiftler için bu gibi şeylerin kıymeti bile yoktur. En nihayet her iki aile ya barışır, ya düşmanlık devam eder.

Herhangi bir erkek evlenmek kararını verdiği zaman evveleminde kendi akrabasile, bazı komşular tarafından söylenilen kızlar hakkında tahkikat başlar. Nihayet ta-karrür eden kızı istemek için oğlan evinden seçilen birkaç kadın-bu işi erkekler de yapar, bu takdirde kız babasından istenir-kızın evine giderler ve kızı görürler. Bunlara “gürücü” denir. Kız beğenildiği takdirde tekrar «dönür heyeti» denilen birkaç kadın beğenilen kızın evine giderek annesine, annesi yoksa diğer en yakın karışanına “Allahın empile, Peygamberin kavlile sizin kerimeyi - kızı bizim mahduma - oğlana Allah münasip görmüş, biz de istiyoruz. Siz ne diyeceksiniz,, diye sorarlar.

Kız evi bu işi erkeklerine danışacaklarını bildirmek suretile cevap verirler, “Dünürçüler gittikten sonra akşam anne, baba, diğer akrabalarını da toplayarak konuşmalara başlarlar. Bir yandan da erkeği soruşturmayı unutmazlar. Bu iş biraz ağırca ve hattâ icap ederse aylarca bile sürer. Çünkü [kız evi naz evi] demektir. Nihayet muvafakat cevabı verilirsê söz kesilir ve verilir. Nişan hazırlıklarına başlanır. Bazan da “söz kesimi,, denilen bu iş nişanın yerini tutar.

Nişan merasimi ve düğün

Nişan ilk rabıtayı teşkil eder. Bunu ya kadınlar ve yahut erkekler yapar. Erkekler yaptığı takdirde oğlan tarafından kız evine kahve, şeker, kurabiye vesair hediyeler gönderilir. Erkek tarafı toplanarak gece, önleinde bir fener ve bir bahça içinde nişan hediyeleri olduğu halde kız evine giderler.

Alay kız evine varınca kapıdaki karşılayıcılar bu alayı büyük bir samimiyetle kabul eder. Gelenler, muhtelif yerlere yerleştirilir. Hoşbeşten sonra Kur'andan bazı parçalar okunur. Emanetler verilir. Bademli şerbetler kahveler içilir. Ve yine aynı asmimiyetle verilen mukabil hediyelerle avdet edilir.

Nişanı kadınlar yaptığı takdirde, âdet hemen hemen aynıdır. Ozaman hediyelerin bir kısmını erkeğin annesi taşır. Kız evinde el öpmeler olur. Erkeğin annesi kızın nişan yüzüğünü takar Sonra eğlenceler başlar ve ahenk devam eder. Nihayet merasim biter. Nişanı müteakip hemen düğün olmazsa haftasında erkek evi kıza yemiş, kız evi de erkeğe baklava gönderir. Bilâhare resmî günlere rastlanırsa erkek ve kız evleri karşılıklı olarak birbirlerine hediyeler gönderirler. Bilhassa araya bayram girerse erkek kıza bir takım elbiselik gönderir. Kız da bilmukabele çamaşır ve saire hediye eder.

Umumiyetle nişanı müteakip dedikodular başlar. Bilhassa nişandan evvel verilen ve (ağırlık) tabir edilen altın küpe, elmas küpe, beşibirlik, para - her ailenin kudretine göre - gibi eşyanın azlığı, çokluğu harkında kız tarafının akrabası, dostları iki tarafa mekik gibi işliyerek dedikodu yaparlar. Ekseriya bu hallerin neticesi ayrılıma bile sebep olur. Bu takdirde iki taraf hediyeleri geri verir. Bunun içindir ki nişandan sonra hemen düğün yapmak için acele edilir.

Düğüne başlanacağı zaman Balıkesirde ve köylerinde hemen umumiyetle çalgı çaldırmak âdettir.

Vakti hali olanlar da ince saz tutarak eğlenceler yapar. Şehirde hafta başında "düğün okunur,, yani bir ka-

din veya erkek tarafından davet edilecek kimselere haber gönderilir. Salı günü oğlan ve kız tarafı akrabalarını, doslarını hamama çağırır, Hamam paralarını erkek tarafı verir.

Hamamda, tellâkların gelinin kurnasına attıkları paralarla üç elma alınır. Elmaların ikisine para saplanır ve birisi çocuk eline verilir. Biride yatağa atılır, buda uğur olduğu sanılır.

Salı günü (ikinci kınası) denilen bir merasim yapılır. Bu merasim için oğlan evi ahabplarını, akrabalarını toplıyarak kız evine giderler. Orada bir tas içine kına koyarak ellerine yanmış bir mum dikerler. Sonra bu kına da kızın eline konur ve içine münasip bir altın da bırakılır. Kız hazır bulunanların sıra ile - yüzünde duvak olduğu halde - ellerini öper ve kendisine bahşış olarak altın bağlanır, merasim de biter.

Çarşamba günü kız evinde yemekler yenir. Buna "oturma,, tabir ecilir. Çarşamba gecesine de (kına gecesi) denir. Bu gece kız evinde muhtelif eğlenceler yapılır. O gece kız evi çok kalabalık olur. Erkek ve kız evi hep oradadır. Yatsıya kadar ahengin ilk kısmı devam eder. Yatsı ezanını müteakip oğlanın annesi hazırlanan kınadan -gelin hanımın el öpmesinden sonra gelin kızın eline bir parça alarak koyar ve münasip gördüğü bir altını takar, Bilâhare erkek akrabası bulunan kadınlar tarafından da kızın ellerine altınlar takılır, bazan da para verilir, bundan sonra tuhaf bir "ront,, başlar, Kınalı ve altınlı olan gelin hanımın arkadaşları ellerinde yanmış mumlar olduğu halde kızın arkasına dizilirler. Dönmeğe başlarlar. Bu iş epeyce devam eder. Bir sonra, eğlencelerin ikinci kısmı başlar. Bir müddet sonra

rabalarının ellerini öper ve aynı altın takma ameliyesiyle sevinç içindedir. Genç kızlar cümbüşler icad ederek sabahlara kadar eğlenirler. Sabahleyin ahenk yerindeki irili ufaklı, kız ve kadınlar da uykusuzluktan mütevellit sersemlikler görülmeğe lâayık bir manzaradır. Bu gecenin daha bazı tuhaflıkları vardır.

Gece birtakım şen neş'eli şakacı genç kızlar gizlice komşularının kapılarını sağlam bir surette ipe bağılayarak «yarenlik» yaparlar, Sabah olduğu zaman bu evlerin önünden geçenler. içeriden yalvaran ev sahiplerinin ricalarına dayanarak bağlanan ipleri çözerek bugün ve gecenin eğlencelerine bir kat daha zevk ve neş'e katarlar.

Ertesi günü perşembedir. Cumartesi gününden serilen (çeyiz - cihazlar) pazar günü bakıldığı gibi bu gün de bakılır.

Bundan başka perşembe günü bilhassa kız, erkek evine gelin olarak gidecektir. Bugün her iki tarafta da telâş vardır. Kız evi gelini daha ziyade süslemekle, erkek tarafı da gelin alayını hazırlamakla meşguldür.

Gelin alayı

Eskiden Balıkesirde gelinlerin erkek evine nakli halk arasında (mayafa-mahfe) denilen ve iki hayvan üzerine oturtulmuş kafesli, dört köşeli tahtırevanlarla yapılır ve (mayafa) lara gelinden başka bazı kadınlar da binermiş.

“Mayafayı,, gayet güçlü, kuvvetli kimseler-idare edermiş. Bu arabaların etrafına, hayvanların başlarına, ba-

caklarına diğerk kısımlarına muhtelif büyüklükte çingıraklar, büyük çanlar asılrımış “Mayafa,, nın nakline zamanımızda olduğu gibi güveyin sağdııcı olan erkeğın omumuzuna ekseriya mavi bazanda koyu kırmızı “abdeslik,, diğerk ismi “cübbe,, bulunurmuş. Bunun da sebebi “Mayafa,, bir kazaya uğrarsa gelini derhal sarmak ve örtmekten ibaretmiş. İşte bu şerait dahilinde hazırlanmış muhteşem “Mayafa,, arkasındaki büyük insan kümelerile çingırak ve çan sadalarının gürültüleriyle başlayarak etrafı çınlatırmış. Nihayet gelin bu kafes içerisinde ve bu kalabalığın hayhuyu arasında oğlan evine gelir. Bu sırada sağdıç faaliyettedir. Perdeler gerilir, bahşışler verilir, gelin içeri girer. “Mayafa,, kız evinden verilen basmalar, dallılar vesair hediyelerle eskisinden daha ziyade süslenir ve aynı çingırak ve çan sesleriyle yerine döner.

Perşembe günü akşamı âdet olduğu üzere erkek tarafı münasip kimseleri yemeğe davet eder. Müteakiben “Mevlit,, okunur. Yatsı namazından sonra “güveyi,, önde bir fener olduğu halde cemaatle evine götürölür. Oradan bir hocanın duasıle “zifafa,, girer. Bu esnada esnada eskiden, hatta el'an devam eden bir “yumruk vurma,, âdeti vardır ki bunu güveye bir şaka olarak yaparlar!?

Gece zifafa giren erkek gelinin duvasını açıpta yüzünü ilk defa gördüğu zaman geline “ vakit ve haline göre,, elmas gerdanlık, yüzük, beşibirlik gibi mücevherat takar buna «yüzgörümlüğü» veyahut görümselik» denir.

İlk defa zifaf odasına giren erkek gelinin yüzünü açmağa geldiği zaman gelin ve güveyiden hangisi birbirlerinin ayağına evvel basarsa onun evlilik müddetince

sözünün daima üstün olacağı itikadı vardır.

Cuma günü herkes gelini görmeye koşar. Gelin hanım; bazan «cihazlı - çeyizli» odada, bazanda zıfak odasındaki hususi surette yapılmış «köşe» sinde, ziyaretçilerin bakışlarından utanır bir vaziyette oturur.

Herkes “çeyizleri,, bir daha gözden geçirir. Ve çeyizlerin çeşitleri, çokluğu ve azlığı hakkında dedikodu yakar.

“Çeyiz,, kız için büyük bir meseledir, Her kız mutlak surette tâ kız hayatından itibaren haline göre çeyizini az veya çok hazırlamıştır. Bu, ileride kuracağı aile yuvası için lüzumlu olan eşyadan ibarettir.

Çeyiz ne kadar çok olursa erkek tarafı okadar memnundur. Aksi takdirde ve bazan vaziyet gerginleşir ve hatta tarafeynin saadeti bile bozulur.

Cuma günü, geline bakmağa gelenler “düğünlük,, ismi verilen para ve muhtelif hediyeleri getirmeyi unutmazlar. Bu âdettir.

Getirilen hediyeler güveyin annesine verilir.

Bu hediyelerin getirilmesine sebep: Güvey epeyce masraf etmiştir. Belkide borçlanmışdır. Kurulan yuvanın saadetinin bozulmaması matluptur.

Para ve diğer yardımlar bir hayli işe yarar.

Balıkesire bağlı nahiye ve köylerde düğün âdetleri hemen hemen şehre yakındır. Şehirden köye ve köyden şehre gelin geldiği zaman erkek tarafının süvarileri köye girerken köyün delikanlıları (toprakbastı) parası namile bir para alırlar. Bu parayı almak âdettir. Verilmezse kavga çıkar. Vaziyet fenalaşır. Sebebi, köyden, şehirden kız çıkmıştır. Adet yerini bulmalıdır. Bazı köylerde, bilhassa dağ köylerinde gelin alayı ve düğün merasimi

daha tuhaftır.

Oğlan evinden kız evine gelin almağa gidilirken köyün muhtarı ve ihtiyar heyeti atlara binerler ve en öne geçerler, Arkadan delikanlılar bayrağı alıp atlı oldukları halde bağırarak, silâh atarak harekete başlarlar.

Önde giden ihtiyarlar kız evine varınca, delikanlılar âdet olduğu üzere "toprakbastı,, parası isterler. İhtiyarlar bu parayı alıp gençlere verirler. Bunun üzerine delikanlıların elindeki bayrak gelinin kapısı önüne dikilir. Ve benge denilen oyun oynanılır. Nihayet gelin alınır ve ata bindirilerek yürümeğe başlanır. Bu defa delikanlılar alayın önünü keserler. İçlerinden birisi mendilini yere yayar. Köşesine bir bıçak diker ve gelinle beraber yengeden bahşiş ister ve alır. Bu suretle alay erkek evine gelir, Kaynata gelinin yanına yaklaşır. Kendisine hayvan bağışlar. Ve gönlünü yapar, Ve ayağını altına bir kazan kapatır. Gelin kazanın üstüne basıp attan iner.

Ba sırada:

Gelinin koltuğunun altına bir çörek eline bir bardak su verilir. Gelin suyu yere dökerek odasının kapısına varır. Orada bulunan yengeler çöreği alıp birer parça ahaliye dağıtır. Gelinin eline biraz yağ, biraz da bal verilir. Gelin elile biraz yağdan, biraz da baldan alıp oda kapısının başına sürer. Üç kere kapıyı açıp kapar ve sonra içeriye girer.

Bazı köylerde de âdet olduğu veçhile zıfaf gecesi silâhlı delikanlılar güveyin evinin önünde içerideki yengenin (bekâret) işaretini beklerler. Alır almaz silâhlarını havaya boşaltarak sevinçlerini izhar ederler.

Elyevm ve umumiyetle Balıkesirin ova köylerinde gelinleri arabalarla taşırılar. Balıkesirde bu işi (Landon ve otomobiller) görür.

Sünnet Düğünü

Her yerde olduğu gibi, Balıkesirde de hayati bir mesele sayılan sünnet işine dedelerimiz çok ehemmiyet vermişlerdir. Bu ise bazı âdetlerin çıkmasına sebep olmuştur.

Hakikatte sünnet olacak çağa gelmiş her çocuğun ana ve babasında bu mühim iş için endişeler, telaşlar başlar. Çünkü, keyfiyet görüldüğünden daha ehemmiyetlidir. Bunun içindir ki, hısım akrabalarla danışmalar, konuşmalar devam eder, nihayet karar verilir. Bir iki gün evelden akraba ve dostlar davet edilir. Haftanın salı, çarşamba geceleri kadınlar sünnet evinde «dallı» denilen elbiseleri giydikleri hale başlarına, boyunlarına taktıkları altınlarla garip olduğu kadar hoş bir biçime girerek eğlenti yaparlar.

Çarşamba günü yemekler yenir. Perşembe günü mevlit okunur. Düğün evi pek kalabalıktır. Sünnet olacak çocuğun başına bazı mücevherat ve saire takılarak yeni elbiseleri giydirilir.

Ya ata yahut da arabaya, lândona - zamanımızda otomobile - bindirilip şehrin muhtelif yerleri gezdirilir. Bu gezintiler esnasında bilhassa çocuğun akrabalarının evlerine uğranılır. Oralarda şerbetler içilerek bazı hediyeler alınır. Âdet olduğu üzere bu alayın önünde şarkı söyleyen mahalle çocukları bulunur. Bunlar - düzgün ve ekseriya karmakarışık makamlarla kafileye heyecan verirler. Sünnet çocuğu şendir, neş'elidir. Nihayet alay sünnet evine döner. Burada çocuğun babası, akrabaları

hazırdırlar Sünnet çocuğu bindiğı şeyden indirilir. Bu esnada evde telâş başlar. Sünnetçi hazırlığını bitirir. Sonra çocuk sünnet edilecek yerek getirilir. Bu sırada ana ve baba veyahut akrabadan birisi tarafından (sünnetlik) denilen tarla, ev, bağ, bahçe, öküz, inek, manda vesaire bağışlanır. Bunlar çocuğun malı olur. İleride hiç bir kimsenin bunda hakkı yoktur.

Nihayet sünnet etme vakti gelince: Çocuk muhtelif suretlerle avutulmağa başlanır ve ayak gülürtülerile karışık bağrıışmalar arasında "muştuluk" denerek sünnet işi yapılır. Artık faryadı dindirmek için bazı tedbirler almak lâzımdır, Süslü karyolasında, yatağında inleyen çocuk hısım ve akrabalarının ve davetlilerin birçok hediyeleriyle avutulur, aldatılır. Bir müddet sonra, erkekler dağılır ve düğünden evvel dikindikleri düğünlük elbiselerini giyindikleri halde düğünlük elbiselerini giyindikleri halde kadınlar gelir. Anne ve diğer kadın akraba bugüne kavuştuklarını bildiren hareketlerle çocuğu sever ve okşarlar. İçlerinde sünnet çocuğunun bu halinden ve görülen «mürüvvetten» coşup ta ağlayanlar da bulunur. Biraz sonra, çalgılarla ahenk başlar "Def" çalan kadın gür sesile düğün evini çınlatır, bahşışler yağar ve eğlenceler bütün şiddetile devam eder.

Bütün bunlardan maksat çocuğun acılarını hafifetmektir. Birkaç gün devam eden bu avutmaları müteakip halitabii avdet eder. Çocuk ayağa kalkar ve gezer.

Eğer sünnet düğünü, evlenme düğününe rastgelirse, sünnet işi cuma günü yapılır.

Sünnet yapan sünnetçi, çocuk ayağa kalktıktan sonra da muntazamen sünnet evine gelir gider. «Merhem, toz», denilen ilâçlarla çocuğun yarasını sarar. Gerek bu müddet zarfında ve gerekse sünnet işi esnasında birçok hedi-

yeler alan sünnetçilerin çocuk tamamen iyileştikten sonra da ailenin vaktü haline göre bir takım elbiselik ve yahul iç çamaşırı gibi armağanları da almaları âdettir.

Köylerdeki sünnet düğünleri de hemen hemen Balıkesirdekinin aynıdır. Bazı köylerde de âdetler ayrıdır. Meselâ: Dağ köylerinde sünnet çocuğunu at ve araba ile gezdirmezler. Sünnetçi çocuğu evine gelir ve sünnet işini yapar. Muhtelif bahşişlerini de alarak döner.

Balıkesirin Giresun nahiyesi merkezinde sünnet çocuğu ata bindirilerek gezdirilir. Alayın önünde kadınlar, arkalarında delikanlılar, en nihayette de yaşlı erkekler bulunmuş. Bugün yavaş yavaş Giresunda da bu âdetin terk edildiği söylenmektedir.

Bayram Âdetleri

Balıkesirde ötedenberi her iki bayramda dedelerden kalma birçok âdetler vardır. Dini günlerden sayılan bayramların Balıkesirde bazı hususîyetleri göze çarpar.

Ramazan veya şeker bayramı

Her Türk müslüman Ramazan ayını müteakıp Ramazan bayramına girer. Ramazanın sonuncu gününe "arfe," denir. Bugünden itibaren her evde bayram hazırlığı başlar. Yemekler. Baklavalalar, türlü türlü tatlılar yapılır. O gün bilhassa memleketin çocukları dehşetli bir keyif içindedir. Mahalle aralarında "arfe,, çiçekli, çiçekli, bayram, köçekli köçekli bugün arfe yarın bayram, diyerek dar bir takım seslerle bağırşırlar, sevinirler, eğlenirler.

Topların atılması bu sevinci bir kat daha artırır ve böylece akşam olur. Herkes ertesi bayram gününe hazırlanmakta olduklarından eksiklerini tamamlamak için faaliyettedirler. Dükkânlar. Mağazalar hemen hepsi sabaha kadar açıktır. Yollar pek kalabalıktır.

Sabahleyin irili ufaklı her şahsın bayram namazına gider. Namazdan sonra, yine bayram topları atılır. Evlilerinden fırlayan, sokaklarda bağırarak çocuklar camiden çıkan baba, kardeş vesaire akrabalarına katılarak bu heyecana bir kat daha heyecan katarlar. Bundan sonra, evlere gidilir. Ve "Allah tekrarına kavuştursun," denilerek el öpmeler başlar. Müteakiben hazırlanan sofralara oturur. Gülünç, sevinç içinde yemekler yenir. Artık ilk merasim bitmiştir. Akrabalardan yaşça büyük olanların ellerini öpmek ve onların gönüllerini almak lâzımdır. Bayramın birinci günü ziyaret günüdür. Bugün her aile mezarlara giderek ölülerine Kur'andan "Yasin," cüzünü okumaları da âdettir. Buda ölülerin ruhlarını şad içindir.

Bayramın ikinci ve üçüncü günleri çocuklarla kadınlara ve gençlere aittir.

Herkes bayramlık yeni elbiselerini giymiştir. Şehrin muhtelif yerlerindeki bayram mahalleri çok kalabalıktır.

Kadın, erkek, çocuk her nevi insanlar bayram yerlerinin bitmez tükenmez eğlencelerine koşarlar, otomobiller, kamyonlar faaliyettedir. Dolaplar, ath karıncalar, muhtelif eğlence vasıtaları mütemadiyen işlemektedir.

Çalgılar, davul, zurnalar meydanlarda oynanan milli oyunların -zeybek ve diğer oyular- nâzımıdır. Bütün bu neş'e ve zevkler dört gün devam eder.

Şeker veyahut Ramazan bayramı Balıkesirde dört gün yapılır. Bayram günlerinde Balıkesirde mevcut an'aneye

göre: Fakirlere sadaka vermek, açları doyurmak, düşkünlere yardım etmek, yetimleri giydirmek, süprüntü arabacılarına, ramazan davulcularına, mahalle bekçilerine, hamam tellâklarına vesair kimselere snsmalı, karanfilli bayram ekmeği, kurban bayramı ise et veyahut münasip bir bahşış vermek âdettir.

Kurban bayramı

Bu bayram da hemen hemen aynı şekildedir Bayram namazından sonra, daha evvelden süslenmiş, yaldızlanmış, kurbanlar için hazırlanmış yerlerin başında "tekbir tehlil, getirerek kurban kesme işine başlanır, Et yüzü görmeyen fakirlere dağıtılır. Birinci günü bu işlerle uğraşılır. Kurban bayramı Balıkesirde beş gündür.

Ö l ü m A d e t l e r i

Doğmak ve ölmek her insanın başından geçen çok mühim bir iş olduğu için dedelerimiz bu vak'alarda bilhassa yardım şeklini esas tutmuştur ve birçok âdetlerin kurulmasına sebep olmuşlardır.

Doğum işlerini yukarıda söylemiştir. Burada yalnız ölüm adetlerinden bahsedecek ve bu âdetlerin bazı mühim parçalarını yazacağız, Herhangi bir evde ölüm olduğu zamanlarda o ev bittabi yeis ve matem içindedir. Evde umumî bir sersemlik vardır. Bu acı çeken yuvayı teselli etmek ve onun detlerine ortak olmak icap eder.

Tanıdıklar, bildikler, hısım akraba büyük bir istekle, gayretle ölü evine gelirler. Ziyaretçilerden bir gün sonra da herkes vakti haline göre çeşitli yemek yapıp gönderirler. Çünkü ölü evinde hal kalmamıştır. Ocak tütmez, yemek yapılamaz. Ev feryat içindedir. Getirilen yemekler bunun içindir.

Ölü evden gittiğinden itibaren (yedi) gün âdet olduğu üzere toplanan kadınlar, hafızlar Kur'an «yasin» ve «Tebareke» ayetleri okurlar. Bu suretle ölünün ruhunu şaadetler. Ayrıca yedinci günü susam yağile pişirilmiş ve «hayır», ismi verilen bir nevi hamurdan yapılan (lokma) mahalledeki fakirlere dağıtılır. Ve mevlit okunur.

Kırkinci günü tekrar ölünün ruhunu taziz için ya pi-lâvli veyahut ta yine «lokmalı», mevlit okutturmak ta âdettir.

Helva Sohbetleri, Arifaneler

(Erfaneler)

Vaktile dedelerimizin günlük çalışmalarının bin türü zahmetlerini unutmak için tertip ettikleri bu sohbetler hakikaten çok eğlenceli olurmuş.

Sohbet veya «sıra», denilen bu toplantılar kış mevsiminde, haftanın belli günü «salı», ki - Balıkesirin pazar akşamı - yani çarşamba gecesi, bazan da cuma gecesi yapılır. Bunun için yatsı ezanını mütekip devetliler sohbet yapılacak eve gelirler. İçlerinden en ziyade sözü geçen bir kimse idareci tayin edilir. Bu «yâran başı», denir. O, meclisin bir köşesinde oturur. Emirleri tutulur. Ve itiraz edilmez. Sohbette yâran başının tayin edeceği bir

kimse de eğlencelezi idare eder. Buna "ebe," denir. Ebe eğlencelerin tertip edicisidir. "Yarân başı," başlama kumandasını verince oyunlara, eğlencelere başlanır. "Ebe," mendilden bir tura yapar. Davetliler hepsi ortaya çıkar ve bir halka olurlar. Evvelâ ebe, "döneri," der. Bu söz hep bir ağızdan tekrar edilir ki, bu oyunun başlangıcında bir nevi "yemin," dir, Artık oyundan dönmek yoktur. Halkanın ortasında mumu yanan bir şamdan konur. «E-be» herkese bir "yanıtmaç," verir. Yanıtmaç demek "E-be," nin söyleyeceği, yapacağı herhangi "zor," bir söz demektir. Meselâ "ebe," şamdanı göstererek: "Kubbe," "en-bili," "zübbe," üç kerecik maskaracak. "ebir," "dübür," "zım-bır zımbır," der. Bu bir yanıtmaçtır. Ebe bunu okuyuculara üç defa tekrar eder. Herkes bunu aynen cylemeye mecburdur, söylemeyen ceza görür.

Cezalar çok ağırdır. Yüzükoyun yere yatırmak, muhtelif hayvan bağırmaclarını taklit ettirmek vesaire., Oyun değişir. Şamdan yine ortada aynı vaziyettedir. Ebe şöyle bir yanıtmaç daha söyler.

"Şamdan dibi, ortası, tepesi," bunu da üç defa tekrar eder. Oyunlar gayet oynaktır. Ebe oyuncularını şaşırtmak için şamdan dibi diyeceği yerde bazan "Bibi," der. Veyahut ortası der, tepesi de demez, "bortası," "pepesi," der. O esnada oyuncular yanıtmacı iyi idare etmek mecburiyetindedirler. Eğer şaşıırırlarsa ebe tarafından cezalandırılırlar. Bu iş epeyce devam eder. Bundan sonra ebe tekrar emir verir.

Oyunda değişiklik lâzımdır. Yüzük oyununa başlanacaktır. Oyuncular ikiye ayrılmıştır, Yüzüğü herhangi bir taraf saklar. O taraf beyit söylemeye başlar,

**Dam ardından keçi geçer.
Sayın bakın kaçı geçer
Yüzük bilenlere geçer
Olacaktır sohbet senin.
Yarân senin yarân senin**

**Pek eğilme nafilisin
Orta yerin hasırısın
Yüzükçüler esirisin
Haydini ha yarân senin
Yüzük senin yarân senin.**

**Kırıştılar (be) turşular
Yüzük bilmezler ırgalar
(Ah lelli) şaşma zavallı
Hanydindi ha bulamaz ha
Yirinmeyin işte ha.**

**Çavdar ekdim anıza
Çıvdı gitti gök yüzüne
Bakın şunların benzine
Araştır ha araştır ha
Bilemedin işte aha.**

Bir aralık şu beyit:

**Kalk al eline bir mendil
Şunların gözlerini sil.**

Diye söylenerek karşiki tarafın yüzleri silinir.

Yüzük oyunu bu suretle devam eder. Artık oyuncular coşmuştur. Hele ceza yiyenler daha açık gözlü davranmak için bütün kudretlerini sarfa başlamışlardır. Ebe başka bir oyun icat eder,

Ağız, burun, bacak, kol hareketleriyle muhtelit taklitler yapar. Bunları oyuncular tekrar ederler. Meselâ:

Oturulduğu halde, dizler göğüse doğru müteveccihdir, eller yerdedir. Cemaat hep bir ağızdan ebeye karşı ve gür sesle:

— Ebe bin pamuk aldım, attırmağa gittim.

— Attıramazsın.

— Bak nasıl attırırım.

— Haydi sen de.

— Arttıramam mı?

Diyerek döner. Bu gayet hoş bir iştir, Zevk ve neş'e ye diyecek yoktur.

Bacak hareketleriyle tekrar bir oyun başlar. Oyuncular "ey, örüse darılmaca yoğise,, diyerek bacaklarını havaya kaldırıp sevinçlik gösterirler.

Ebe durmadan oyun bulur ve cemaat, tēpetaklak gelir. Muhtelif ve güzel hareketlerle ve birçok hayvan bağırmaalarını taklit ederler. Yarân başı kendini kasarak sedirinde oyunları seyretmektedir. Hiç bir kimsede cıvıklık yoktur. Herkes oyunlarla meşguldür. Bir müddet sonra yorgunluk kahveleri gelir. Biraz dinlenip, tekrar oyunlara başlanır. Bazan oyunlara daha ziyade zevk ve sevinç katmak için oyuncuların elleri yüzleri boyanır. Bu da bir nevi âlem içinde âlemdir.

Ebe tekrar yanıltmaçlara başlar. Bir yandan da helvalar çekilir, yapılır ve arada yenir. Yanıltmaçların bir kaçını yazayım.

Çıktım Dingilkozun tepesine

Döndüm arkama baktım

Alaşehir yakası Baypazar..

Bunu bilersen bilirsın

Bilmezsen cümle âlem keyfini bozar

Şu karşıdan gelir bir köpek

**Değirmene girdi yedi köpek
Değirmenci aldı eline bir kötek
(Kel) köpek döner, hem kütük döner
Sizin tarlanın, bizim tarlanın arayerinde
Sildir, mildir bir diken ağacı bitmiş
Bir yanına anacık binmiş
Bir yanına babacık
Babacık anacığı silker
Anacık babacığı silker
Bak ağzıma
Eğrise eğri de
Doğrusa doğru (de)
Sen benim ağzımın kâhyası mın
(Zıbnın) ummaca
Üç kere ağzını açıp yummaca
Üç kere de arkasından
Kahkaha ile gülmece.**

Denir ve üç kere gülünür.

Bütün bunlar gayet sür'atle ve şaşırılmadan söylenecektir. Aksi takdirde ceza görülür. Cezalardan evvelce yapılan yemine göre, kimse müteessir olmaz. darılmaz.

Bazan okadar ağır cezalar tatbik edilir ki, oyunlarda yenilen taraf sohbet yapılan evin yakınında çeşme ayağı vayahut herhangi bir su birikintisine götürülür ve orada iyice ıslattıktan sonra tekrar aynı vaziyette eve dönülür. Bilhassa sohbeğe geç gelen davetliler ortada hazırlanmış bir kilim içine konarak yere vurulup yani "altı ok-ka,, edilir ki, bu çok zorlu bir cezadır.

Alaturka saat ikide başlayan bu cümbüşler, saat yediye kadar devam eder. Artık hayli de yorulunmuştur. "Yarân başı,, sohbet sahibini çağırır, memleketin meşhur kaymaklısile süslenmiş yemeğin hazırlanmasını em-

reder Yemek hazırlandıktan sonra cemaat adedine göre sofralara taksim edilir. Yemekler yenir, kahveler içilir, Beş on dakika sonra tekrar birer kahve daha sunulur ve orada ortaya sureti mahsusada hazırlanmış ve etrafı yanmış fenerlerle süslü bir iskemle ve bunun üstüne de bir fincan kahve konur.

Gelecek hafta için sohbet sırasını alacak kimse o kahveyi içer. Bunu müteakip davetliler dörder, beşer, altışar kişi odanın birer köşesine otururlar ve sohbet alan kimseyi karşılıklı ve ahenkli bir makamla aşağıdaki beyitleri söyleyerek methe başlarlar.

**Gelin baştan başlıyalım
Haşlamalar haşlıyalım
Mehmet ağa sohbet aldı
Buna neler istiyelim.**

**Sevdiğim bir ruh
Sardığım da ruh
Olacak sohbet senin
Yarân senin.**

**Kahveciğin ağır olsun
Kulacığın sağır olsun
Sohbet senin, yarân senin**

**Eşğim gelir odundan
Helvası yenmez dadından
Eti de (dombay-manda budundan)**

**Babuçcuların muştası [*]
Yanıbaşında ustası
Yarân kaymaklı hastası
Uzunçarşı baştanbağ
Keklik seker taştan taş**

[1] Bir nevi deri dövmeğe mahsus mahruti demir.

**Mehmet aa sohbet aldı
Buna derler hacı paa
Evlerin önü iğde
İğdenin dalları yerde
(Pazar) günü al tavanlı
(Şehnişenli) yüksek evde
Toplanış yarân bu yerde
Engin yerde gezeriz
Derin sularda yüzeriz
İskemlenin etrafına
Fenerleri hep dizeriz**

denir, iskemlenin etrafında yanan fenerler alınarak davetliler coşkun tezahüratla evlerine dağılır. Bundan başka bir "avcı sohbetleri,, vardır ki bunları da avcılar tertip ederler. O hafta içinde her avcı vurduğu avları sohbet yapan evin sahibine teslim eder. Gece toplanılır zevk ve eğlenceler yapılır.

ARİFANELER = ERFANELER

Halk arasında "Erfane,, tabir edilen bu toplantı ve eğlencelerle sohbetler arasında fark vardır. Bunda bir kişi para sarfederek bununla yemek listesini tertip eder ve herkes hisseeine düşenı verir. Bunda da yine helva sohbetlerindeki gibi ve ona benzer birçok oyunlar yapılır, eğlenilir, fakat ekseriya onbeş günde ve bazan da ayda bir kere yapılan bu toplantılar sohbet âlemleri kadar zevkli ve neşeli geçmez. Arifaneler halen eskisi gibi değilse bile başka şekilde ayda ve üç dört ayda bir defa istekliler tarafından yapılmaktadır.

Değnek oyunları ve Pehlivan

Balıkesirde dedelerimizin ehemmiyet verdiği şeyler-

den birisi de değnek oynamak âdeti idi. "Değnek,, düzgün yontulmuş bir ağaç parçasıdır. Bununla meraklılar karşılıklı olarak dizilirler. Her kafilenin bir reisi vardır. İşaret verilir verilmez oyun başlar. Artık atlar kişner atlılar harekete gelir. Her atlının hedefi karşısındaki atlıdır. Değnekler yağmur gibi yağar. Yere düşen değnekleri yerden almak, tekrar ata binmek, koşmak, koşturmak, bütün bu hünerler birer çeviklik eseridir. Nibayet bir taraf mutlak yenilmiştir. Ufak tefek kazaların da ehemmiyeti yoktur. Değnek oynayanlarda kuvvet ve cesaret aranır. Gençler ve meraklılar hep bu gayeye doğru yürütülür.

Vaktile bir nevi spor olan bu değnek oyunları Balıkesirde şimdiki Koşu çınarı denilen yerde muayyen günlerde büyük bir kalabalık huzurunda oynanılır ve gençliğe istenilen terbiye aşılarmış. Bugün bu eski oyunlar ve bunlara müteallik adetler sönmüş, gitmiş onun yerine sporun bu sahadaki daha mütekâmili geçmiştir.

Pehlivan göreşleri

Hâlâ Türkün en muvaffak olduğu spor pehlivanlıktır. Vaktile cihana yüksek pehlivanlar hediye eden Türkler bugün de dünyanın en büyük pehlivan yetiştiren bir milletidir. Balıkesirde de dünya şampiyonluğunun alan pehlivanlar çıkmıştır.

Kurtdereli Mehmet pehlivanı tanımayan yoktur. Balıkesirin Şamlı nahiyesinin Kurtdere köyünde çıkan Mehmet pehlivan bir zamanlar cihana nam vermiş ünlü bir pehlivanımızdı. Yeni yetiştirenlere Balıkesirin Bey köyünden Çoban Mehmet pehlivan da ileride yüzümüzü güldürecekler.

Balıkesirde eskidenberi sık sık pehlivan göreşleri yapılır ve bu esnada birçok yarenlikler çıkarılmış. Davul ve zurnaların ahenktar makamları göreşlere zevk ve ne-

şe katarmış. Elyevm pehlivan g re leri zaman zaman sünnet ve evlenme d   nlerinde vakt  hali olan aileler tarafından yaptırılmaktadır. Pehlivan g re leri bilhassa köy d   nlerinde göze çarpar.

Bugün de pehlivanlık h li hazır sporumuzun bir  u-besi olarak yaşamaktadır.

Kalkan Oyunları

Balıkesirde dedelerden kalma bir de “Kalkan oyunu,, vardırki bu oyunların vaktile memlekette ne büyük sevinç ve kıvanç uyandırdıkları ve büyük faydalar temin ettiklerini   renece iz.

Balıkesirde kalkan oyunlarının çok eski bir mazisi vardır. Kara İsa oğlu Acl n Beyin Balıkesirin çarkında ve Uzuncaova’da bu oyunlarla vakit ge idi i sabittir.

Kalkan oyunları evvelce muharebe meydanında sipahi toplanı larında ve her milli toplanı  ve asker celbinde ve kırk elli sene öncelerinde Balıkesir talebe  emi-yetlerinde esnaf bayramlarında, kasaba içinde ve dışında oynanır mı .

Balıkesirde 1309 senesinde  len Hacıgaybi mahallesinden Molla Ahmet Emin efendi. Martlı mahallesinden Nennici diye alınan Hafız Halil efendi, Kasaplar mahallesinden Molla Mustafa ve elyevm ya ıyan Susı ırlı ın İldız köyünden Molla Mustafa ile Vil yet odacısı Salih efendi, yeni yetişen efedilerden Kasaplar mahallesinden Dombay oğlu Mustafa onba ı ismindeki kimseler kalkan oynamakta şöhret almıştır.

Bugün hemen hemen unutulmuş bir halde bulunan kalkan oyununu bazı istekliler tarafından oynandığı ve oynatıldı ı görülmektedir.

Vaktile dedelerimiz, kalkan oyununun Türk gururunu ok adı ı ve Türk yi itini düşmana karşı gösterdiği için oynamaya ba lamı lar ve bilhassa vücude kuvvet, düşmana heybet vermek, göstermek üzere de bu oyun çok

rağbet görmüş ve bilâhara de idman şektine girmiştir.

Evvelce silâhlar olmadığından muhabere meydanlarında kalkan, ok, yay gibi müdafaa ve atılma atletleriyle iki taraf birbirleriyle cenkleşirlermiş.

Bu oyun bir kılıç ve bir de kalkan denilen hûcum ve müdafaa aletleriyle oynanır.

Kılıç, demir ve çelikten, tunçtan; kalkan da yuvarlak bir şekilde ve demirden yapılır ve üzerinde çalparaları vardır. Bu oyun veyanüt çarpışma şu suretle olur veya oynanır:

Oyuncuların sağ elinde kılıç ve sol elinde'de kalkan bulunur. İki taraf birbirlerinin kılıç kabzasını öpmek suretile selâmlar.

Bundan maksat, bir kaza olup da oyunculardan birisi ölürse dava açmasına hakkı olmadığını ve bütün haklarını peşinen diğerine bağışlandığını göstermektedir. Bundan sonra sağ elde kılıç sol elde de kalkan tutulur. Önce birinci şahıs bir kere hûcum eder ve sonrada sırayı diğerine terkeder ve onun hûcumundan kalkanı siper yapar, böylece oyun ve çarpışma tekrar olur.

Eğer kalkan eğlence için oynanıyorsa "Koroğlu havasına,, tempo tutturularak birtakım vaziyetler de yapılır.

Kalkan oyunu elyvm terkedilmiş gibidir.

Bir beyit :

Kalkana rağbetü minnet yok

Eshabı zevku sefa çok.

Şimdi millî oyunlarımızdan kalkanın faydalarını sayalım:

1 — Kalkan vücade kuvvet ve kudret verir.

2 — Kanın devranını kolaylaştırır.

3 — Dimağı sağlamlaştırır ve çeviklik temin eder.

4 — Nefsin müdafaa kabiliyetini artırır. Elyevm bu oyunun birçok ecnebi oyunlarından üstün olduğunu iddia edersek bilmemki yanılırmıyız ?